

УДК 338.45.01

О.В. Бокій, наук. співроб.,
Інститут продовольчих ресурсів НААН

ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ УКРАЇНИ

В умовах насиченості ринку хлібобулочних виробів, зниження обсягів їх промислового виробництва, збиткової роботи підприємств питання визначення основних показників ринку та їх прогнозування, обґрунтування напрямів розвитку ринку набувають все більшої актуальності.

Виявлено екзогенні та ендогенні чинники ризику, які притаманні ринку хлібобулочних виробів. Проведено SWOT-аналіз ринку хлібобулочних виробів, наведено його сильні та слабкі сторони, можливості та загрози. Визначено основні цілі та пріоритети розвитку ринку. Розглянуто найбільш вагомі чинники позитивного впливу елементів інфраструктури на ринкове середовище, що зумовлюють ефективний розвиток ринку. Встановлено контрольні показники, що визначають ефективність розвитку ринку хлібобулочних виробів, здійснено прогнозну оцінку. Запропоновано заходи, щодо вдосконалення функціонування та розвитку ринку хлібобулочних виробів.

Обґрунтовано напрями розвитку ринку хлібобулочних виробів, серед яких посилення прозорості діяльності непромислових виробників, тенденції здорового харчування, ефективний ринковий механізм ціноутворення та ін.

Ключові слова: ринок хлібобулочних виробів, контрольні показники ринку, стратегія розвитку, ризику, ринковий механізм ціноутворення, збитковість роботи.

O.V. Bokiy, researcher
Institute of food resources of NAAS

JUSTIFICATION OF GROWTH OPTION FOR BAKERY PRODUCTS MARKET IN UKRAINE

In terms of bakery market saturation and the decline in industrial production of unprofitable enterprises, the issue of identifying key market indicators and their forecasting studying areas of the market are becoming more important.

Exogenous and endogenous risk factors inherent in the market of bakery products are discovered. A SWOT-analysis of the market of bakery products is fulfilled, its strengths and weaknesses, opportunities and threats are adduced. The main objectives and priorities of the market are determined. The most important factors of positive influence on infrastructure market environment that contribute to effective market development are considered. Benchmarks that determine the effectiveness of the market bakery are established, an estimate is made. Measures to improve the operation and development of the bakery are provided.

The directions of the market of bakery products, including the strengthening of the open non-industrial producers of healthy food trends, efficient market pricing mechanism and others are justified.

Keywords: Market of bakery products, control indicator of market, strategy of development, risks, market pricing mechanism, loss of work.

ОБОСНОВАНИЕ НАПРАВЛЕНИЙ РАЗВИТИЯ РЫНКА ХЛЕБОБУЛОЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ В УКРАИНЕ

В условиях насыщенности рынка хлебобулочных изделий, снижения объемов их промышленного производства, убыточной работы предприятий вопросы определения основных показателей рынка и их прогнозирования, обоснования направлений развития рынка приобретают все большую актуальность.

Выявлены экзогенные и эндогенные факторы риска, которые присущи рынку хлебобулочных изделий. Проведен SWOT-анализ рынка хлебобулочных изделий, определены его сильные и слабые стороны, возможности и угрозы. Определены основные цели и приоритеты развития рынка.

Рассмотрены наиболее значимые факторы положительного влияния элементов инфраструктуры на рыночную среду, обуславливающие эффективное развитие рынка. Установлены контрольные показатели, определяющие эффективность развития рынка хлебобулочных изделий, осуществлена прогнозная оценка. Предложены меры по совершенствованию функционирования и развития рынка хлебобулочных изделий.

Обоснованы направления развития рынка хлебобулочных изделий – усиление прозрачности деятельности непромышленных производителей, тенденции здорового питания, эффективный рыночный механизм ценообразования и т.д.

Ключевые слова: рынок хлебобулочных изделий, контрольные показатели рынка, стратегия развития, риски, рыночный механизм ценообразования, убыточность работы

Постановка проблеми. Безперебійне ефективно функціонування ринку хлібобулочних виробів, як складової ринку продовольства, історично відіграє важливу роль у формуванні продовольчої безпеки країни і має велике значення для підтримання соціальної стабільності в суспільстві. Ринок хлібобулочних виробів – один із найбільш складних і багатовидових у вітчизняній продовольчій системі, має всебічне демографічне, соціальне та географічне охоплення. Велика кількість гравців, зменшення промислової частки у загальному обсязі пропозиції продукції на ринку ускладнюють облік та звітність, не дають змоги об'єктивно оцінити його стан. Перевага пропозиції над попитом загострює конкуренцію. Зниження рівня доходів населення призводить до структурних змін у попиті та споживанні хлібобулочної продукції, а недоліки законодавчого, нормативного та правового забезпечення зумовлюють неузгодженість дій учасників ринку. Тому питання оцінки стану, перспектив розвитку ринку хлібобулочних виробів, вибору шляхів вдосконалення його функціонування є своєчасним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування та розвиток ринку продовольства та його важливої складової – ринку хлібобулочних виробів досліджували у своїх працях О.М. Васильченко [1], Н. І. Костецька [2], О.В. Нікішина [3], Б. Й. Пасхавер [4], О.М. Шпичак [5,6], Р. Блеквелл [7], М. Трейсі [8] та інші відомі вітчизняні та зарубіжні вчені. Водночас питання оцінки ринку, вибору напрямів його розвитку та прогнозування основних показників потребують більш детального висвітлення.

Мета статті – визначити найбільш пріоритетні напрями розвитку ринку хлібобулочних виробів, основні індикатори (контрольні точки) ринку та запропонувати

заходи із вдосконалення його функціонування. Це дозволить отримати дієві важелі впливу на ринкову ситуацію.

Виклад основних результатів дослідження. Специфіка хлібопекарської галузі полягає в тому, що ресурс її розвитку доцільно розглядати не лише в обсязі, а й у структурі виробництва, зважаючи на те, що ринок продукції є постійним, сталим і орієнтованим на внутрішнє споживання. Водночас, існують загрози та ризики, які стримують розвиток ринку та призводять до збиткових результатів діяльності. Ризики діяльності зумовлені дією макроекономічних (екзогенних) та внутрішньогалузевих (ендогенних) чинників, рис. 1 [9]. Найбільшу загрозу створюють економічна, політична нестабільність, невизначене правове поле та зростання цін на сировину.

Основною мотивацією та стратегічною метою розвитку ринку є гарантоване задоволення суспільних потреб всіх верств населення України у щоденному продукті загального вжитку – хлібобулочних виробах високої якості у кількості, що відповідає забезпеченню продовольчої безпеки населення.

Ризики	
Макроекономічні (екзогенні)	Внутрішньогалузеві (ендогенні)
<ul style="list-style-type: none"> • політична, економічна та фінансова нестабільність; • скорочення заробітної плати; • зовнішня агресія; • неврожай зернових; • зміна кон'юнктури зернових на світовому ринку; • невизначене правове поле; • збільшення податкового навантаження. 	<ul style="list-style-type: none"> • відсутність належного фінансування підприємств та галузевих програм; • зношеність основних фондів; • зарегульованість та збитковість галузі; • низька заробітна плата, плинність кадрів; • погіршення якості продукції; • жорстка конкуренція; • скорочення обсягів виробництва; • зростання цін на сировину та енергоносії; • тінізація ринку.

Рис. 1. Ризики на ринку хлібобулочних виробів

Джерело: розробка автора

Дослідження умов функціонування ринку хлібобулочних виробів виявили, що до *основних пріоритетів та цілей* його розвитку належать:

- забезпечення населення в достатній кількості хлібобулочними виробами високої якості;
- подолання бідності населення, сприяння раціональній структурі харчування;
- стійке зростання промислового виробництва та споживання;
- вирішення економіко-організаційних неузгодженостей та збільшення продуктивної доданої вартості в ланцюгу «зерно-борошно-хліб»;
- досягнення ефективного механізму ресурсозбереження;
- забезпечення стійкої інфраструктури ринку та інноваційних перетворень.

З метою ефективного стратегічного управління нами застосовано SWOT аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища ринку хлібобулочних виробів, який виявив його сильні та слабкі сторони, можливості та загрози (рис. 2).

Для забезпечення реалізації стратегічних напрямів маємо зважати на наявність сировинного та ресурсного потенціалу (пшениці, борошна, енергоносіїв, персоналу) в достатній кількості. На ефективний розвиток ринку суттєво впливають ефективний менеджмент, стійка інфраструктура та позитивні інституційні перетворення в країні.

У дослідженні ми враховували, що напрями розвитку ринку мають бути орієнтовані на його стабільність. Важливо вжити заходи для зменшення впливу циклічності розвитку економіки, кризових явищ та повторюваності негативних економічних процесів.

Для досягнення стабільних показників вважаємо за потрібне забезпечити належні умови функціонування *інфраструктури ринкового середовища*. Наші попередні дослідження виявили найбільш вагомні чинники впливу елементів інфраструктури ринкового середовища, що зумовлюють ефективний розвиток ринку (табл. 1).

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
<ul style="list-style-type: none"> - стійкий попит на продукцію, історичні традиції споживання - максимальне територіальне охоплення - достатність сировини - багаторічний досвід роботи підприємств - наявність галузевих об'єднань, асоціацій - діалог між галузевими об'єднаннями та органами державного управління - забезпеченість торгівлі продукцією повсякденного попиту - наявність сучасних холдингів із замкненим циклом виробництва 	<ul style="list-style-type: none"> - зношеність основних фондів підприємств - незбалансованість технологічного ланцюга «зерно-борошно-хліб» - зарегульованість ціноутворення - плінність кадрів, низький рівень заробітної плати - географічна обмеженість постачання хліба нетривалого зберігання - консервативний попит населення - насиченість ринку - відсутність налагодженої інфраструктури ринку - експорт сировини (пшениці) з низькою доданою вартістю - незавантаженим виробництв
Можливості (O)	Загрози (T)
<ul style="list-style-type: none"> - будівництво та розвиток високотехнологічних комплексів із замкненим циклом виробництва з одночасним розвитком мобільних малих та середніх підприємств; - маркетингове просування інноваційної продукції - можливість зростання сегменту виробів для людей з особливими потребами - зростання експорту в умовах асоціації з Євросоюзом - налагодження інформованості населення щодо продукції з особливими властивостями - впровадження дотацій населенню при переході на ринковий механізм ціноутворення - імпортозаміщення хлібних сумішей, тари, пакування - можливість запроваджувати гнучку асортиментну політику - збільшення продукції з підвищеною доданою вартістю 	<ul style="list-style-type: none"> - кризові явища в економіці та суспільстві - падіння макроекономічних показників - інфляційно-девальваційні процеси - зростання курсу валют - неврожай пшениці - зростання цін на сировину, енергоресурси та інші складові собівартості - низька купівельна спроможність населення - висока частка ринку поза межами статистичної звітності - зарегульованість ціноутворення - плінність кадрів та низький рівень заробітної плати - стійке падіння обсягів виробництва - відсутність доступу до фінансових ресурсів для поновлення обігових коштів підприємств - відсутність логістики до важкодоступних районів

Рис. 2. SWOT – аналіз ринку хлібобулочних виробів

Джерело: розробка автора

**Вплив елементів інфраструктури ринкового середовища
на ринок хлібобулочних виробів**

Складові інфраструктури	Вектор позитивного розвитку	Результат
Інституційна	Взаємоузгоджені дії влади та бізнесу; виключення повторюваності повноважень контролюючих органів; забезпечення діяльності та діалогу інституційних організацій	Ефективність механізму державного управління; прискорення прийняття рішень; активізація впливу бізнес-асоціацій та центрів підтримки підприємництва; міжнародних фондів та програм
Організаційно-правова	Створення високотехнологічних холдингів із замкненим циклом виробництва та невеликих підприємств із прозорою звітністю	Збільшення прибутковості та якості продукції за рахунок ресурсозбереження, прозорого контролю та аудиту. Зростання продуктивності праці
Маркетинг та збут	Зворотній зв'язок із покупцем; постійний маркетинговий моніторинг та прийняття рішень з просування та збуту продукції;	Збільшення обсягів продажів продукції, підвищення мотивації працівників
Техніко-технологічна	Сучасні енергозберігаючі техніка та технологія; оновлення виробничих фондів	Збільшення прибутковості та якості продукції за рахунок ресурсозбереження
Складові інфраструктури	Вектор позитивного розвитку	Результат
Техніко-технологічна	Сучасні енергозберігаючі техніка та технологія; оновлення виробничих фондів	Збільшення прибутковості та якості продукції за рахунок ресурсозбереження
Інвестиційно-інноваційна	Впровадження інвестиційно-інноваційних розробок; інтеграція наукових установ у виробничо-збутову ланку, створення технопарків	Ресурсозбереження, підвищення якості продукції та прибутковості її виробництва. Зростання пропозиції інноваційної продукції
Логістична	Впровадження взаємопов'язаних ІТ технологій; удосконалення логістичного ланцюгу постачання сировини виробництву та продукції усім верствам населення	Безперебійне постачання продукції споживачам, врахування їх потреб; скорочення витрат торгівлі та інших маркетингових витрат
Нормативно-правова	Взаємоузгодженість законодавства; зміни до законодавчих актів	Підвищення ефективності діяльності галузі

Фінансово-кредитний механізм	Забезпечення ліквідності показників хлібопекарської галузі на підставі виявлення «вузьких точок» у консолідованому балансі; доступ до пільгового кредитування; створення рівних податкових умов для підприємств; подолання економіко-організаційних неузгодженостей у ціновому ланцюгу	Покращення прибутковості та фінансових показників підприємств та галузі
Сервіс, консалтинг	Створення централізованої бази даних та об'єднань фахівців із обслуговуючого сервісу обладнання та ІТ програм	Оперативне вирішення проблем з обслуговування обладнання, ІТ-програм, навчання персоналу
Наукове забезпечення та навчання фахівців	Залучення науковців до роботи бізнес-об'єднань; участь у міжнародних бізнес-програмах	Підвищення ефективності функціонування ринку та якості продукції.

Джерело: розроблено автором

Для більш повної оцінки ситуації на ринку та важелів впливу на нього, нами запропоновано перелік контрольних показників діяльності ринку хлібобулочних виробів, що визначають напрями його розвитку. Враховано складені прогнози та заходи поліпшення його діяльності. Показники розподілено на групи з точки зору ринкових можливостей: 1) економіки країни та ринку продовольства, 2) попиту, пропозиції та споживання хлібобулочних виробів, 3) ціни та купівельної спроможності, 4) фінансових показників, 5) рівня конкуренції, табл. 2.

Прогнозні індикатори розвитку ринку враховують тренди зниження кількості населення, спрямованість виробництва на досягнення раціональних норм споживання продукції. Необхідно зважати на купівельну спроможність населення, переважно низьку еластичність попиту та значну частку ринку, що знаходиться поза статистичною звітністю. Маємо на увазі, що асортиментна політика буде формуватися, з одного боку, зважаючи на поступову інтеграцію України до Євросоюзу, впровадження на ринку хлібобулочних виробів запозичень інших країн, з іншого – з урахуванням економічної та політичної ситуації в країні: збереження традиційних рецептур, впровадження виробів з подовженим терміном зберігання.

Фактичне споживання хлібобулочних виробів (п. 2.3, табл. 2) доцільно розраховувати, виходячи із даних споживання домогосподарствами продукції за позицією «Хліб» Класифікації індивідуального споживання за цілями (КІСЦ), що включає хліб та інші хлібобулочні вироби [10], за винятком продукції тривалого зберігання. Наразі ця позиція не оприлюднюється і є складовою позиції «Хліб і хлібопродукти». Показник споживання хлібобулочних виробів у подальших дослідженнях буде відкориговано на обсяг продукції домашнього випікання.

Таблиця 2

Контрольні показники діяльності ринку хлібобулочних виробів

№ з/п	Показники	201 5	201 6 (очі - кув.)	Контрольн і показники		Основні заходи з досягнення контрольних показників
				201 7	202 0	
1	Показники економіки країни та ринку продовольства					
1.1	Кількість наявного населення, млн чол.	42,8 4	42,6 7	42,5 0	41,8 0	Нормалізація військово-політичної ситуації у країні, підвищення рівня життя, подолання корупції, стабілізація макроекономічних показників
1.2	Рівень інфляції, %	148, 7	113, 9	110	106	
1.3	Середній рівень заробітної плати, грн	419 5	518 3	680 0	800 0	
1.4	Частка витрат на харчування у структурі сукупних витрат домогосподарств, %	53,1	54,0	53,0	52,0	Стимулювання попиту, підвищення рівня життя населення та можливість стабілізації цін на харчування за рахунок енергозбереження
1.5	% витрат на хлібні продукти у сукупних витратах домогосподарств, %	15,1	15,5	15,7	15,9	
2	Попит, пропозиція та споживання хлібобулочних виробів					
2.1	Промислове виробництво хлібобулочних виробів: всього, тис. т на 1 особу, кг	123 1 28,7	117 0 27,5	119 0 28,0	125 4 30,0	Збільшення обсягів капіталовкладень; оновлення виробничої та ресурсної бази; ринковий механізм ціноутворення; доступ до фінансових ресурсів; стимулювання попиту на продукцію
2.2	Споживання хлібних продуктів: всього (у перерахунку на борошно), тис. т на 1 особу, кг	442 3 103, 6	430 5 100, 9	426 3 100, 3	418 0 100, 0	
2.3	Споживання хлібобулочних виробів: всього, тис. т на 1 особу, кг *	321 3 75,0	311 5 73,0	308 2 72,5	305 1 73,0	
3	Ціна та купівельна спроможність					
3.1	Роздрібна ціна 1 кг хліба пшеничного, грн	10,2 7	11,1 3	14,0	17,0	Досягнення паритету рівня цін та доходів населення; впровадження програми ресурсозбереження; доступ до дешевих фінансових ресурсів
3.2	Ціна виробників 1 кг хліба пшеничного, грн	7,34	9,0	10,8	14,0	
3.3	Індекс цін виробників на хліб, % до попереднього періоду	149, 9	112, 8	120, 0	130, 0	

3.4	Купівельна спроможність (у перерахунку на хліб пшеничний), кг	408,5	449,2	469,0	470,6	
3.5	Додана вартість, % у ціні хліба	16	17	18	25	
4	Фінансові показники промислових хлібопекарських підприємств					
4.1	Прибуток після оподаткування, млн грн	-119	-100	20	200	Ринковий механізм ціноутворення, Узгодження цін у продуктовому ланцюгу, інвестиційно-інноваційний розвиток
4.2	Рентабельність, %	-0,8	-2	5	15	
4.3	% збиткових підприємств	26,0	25,0	20,0	10,0	
5	Рівень конкуренції					
5.1	Рівень монополізації галузі	Промислове виробництво переважно монополізовано, частка гравців на регіональних ринках сягає до 70-80%				Дотримання умов антимонопольного законодавства; виявлення та ліквідація умов недобросовісної конкуренції
5.3	% продукції непромислових виробників**	62	62	61	57	Вдосконалення статистичної звітності, сприяння добросовісній конкуренції, створення рівних умов для виробників
5.4	Охопленість НАССР, %	40	50	60	80	Забезпечення якості та безпеки

* з урахуванням продукції непромислових виробників

** що наразі не обліковується статистичною звітністю у натуральному вимірі

Джерело: розроблено автором

У країнах Європи та в Україні прогнозується зростання частки продукції функціонального призначення: виробів з лікувально-профілактичними властивостями для людей з особливими потребами (діабетиків, осіб, що проживають на забруднених територіях); продукції, що містить йодовану сіль та запобігає ендокринним захворюванням тощо. З точки зору пропозиції на ринку, його активне розширення та нове будівництво промислових потужностей не передбачається через його насиченість. Водночас, непромисловий ринок має працювати в рівних умовах з іншими виробниками, включаючи вимоги до прозорості бізнесу, контролю безпеки та якості продукції.

Вважаємо також на зростання самозабезпечення населення хлібом шляхом власного виготовлення.

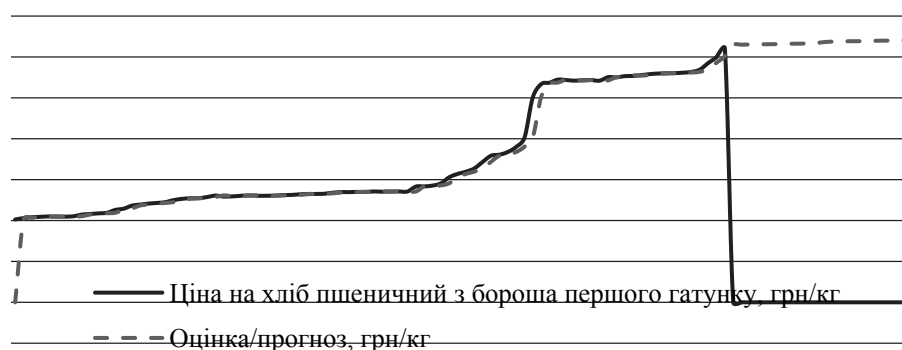
До трендів розвитку хлібопекарської промисловості в Україні, що враховує і європейські тенденції, можна віднести:

- зростання частки запакованого, нарізаного та плоского хліба;
- збереження попиту на продукцію традиційної рецептури невисокого цінового сегменту;
- уповільнення зростання ринку заморожених напівфабрикатів (через високу енергоємність продукції);
- подальше впровадження корисного для здоров'я хліба.

Прогнозування основних економічних показників ринку хлібобулочних виробів здійснювалося з урахуванням основних чинників, які на нього впливають: постійна чисельність, структура та доходи населення, ціна на хліб, виробництво та споживання на ринку хлібобулочних виробів.

Прогноз постійної чисельності населення – враховує дані Інституту демографії та соціальних досліджень ім. В. Птухи (з поправкою на військово-політичну нестабільність на сході України та тимчасову окупацію АР Крим), а також прогностні показники департаменту ООН з соціальних та економічних питань. На підставі методів експертних оцінок та виявлення тенденцій встановлено, що, на жаль, чисельність населення має тенденцію до зменшення, а у структурі населення збільшується доля людей похилого, непрацездатного віку.

Короткостроковий прогноз *цін на хліб* (на прикладі хліба пшеничного з борошна першого гатунку) складено за допомогою методів прогнозування та виявлення зв'язків між незалежними та залежними змінними: ланцюгових підстановок, сезонних коефіцієнтів, а також регресійного рівняння (тренду). У якості часового проміжку часу обрано період 2010- 2018 рр. , рис.3.

Коефіцієнт збіжності – 72,5; коефіцієнт кореляції – 0,995

Джерело: розроблено автором

Рис.3. Прогноз за допомогою методу ланцюгових постановок

У часовому просторі виявлено, що найменшу розбіжність між фактичними та прогнозованими значеннями має метод ланцюгових постановок (рис. 4), табл.3.

Таблиця 3

Порівняльний аналіз методів прогнозування ціни на хліб

Показник	Метод ланцюгових підстановок	Метод сезонних коефіцієнтів	Метод регресійного рівняння
Середня абсолютна похибка	1,22	1,32	0,16
% збіжності тенденцій	72,5	82,5	90
Коефіцієнт кореляції	0,995	0,887	0,888

Джерело: розроблено автором

Згідно з цим методом, ціна 1 кг хліба пшеничного з борошна першого гатунку у 2017 р. дорівнюватиме 12,0 грн, а на кінець 2018 р. дорівнюватиме 13,0 грн.

Прогноз промислового виробництва визначається можливостями виробництва, купівельною спроможністю. При цьому враховано стабілізаційні заходи на ринку. Прогностні показники обсягів промислового виробництва показують уповільнення темпів падіння виробництва та в подальшому зростання, рис. 4.

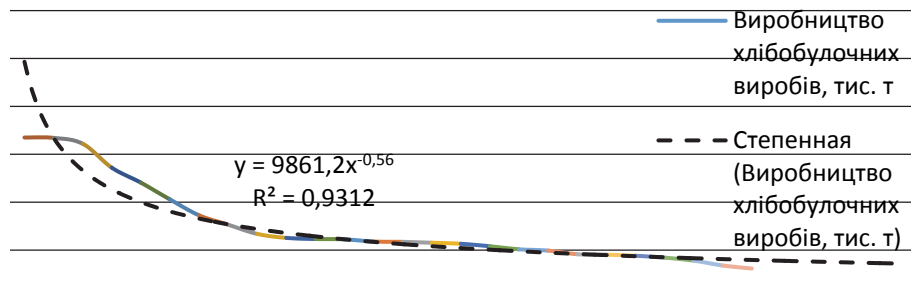

Рис. 4. Прогноз промислового виробництва хлібобулочних виробів

Водночас, споживання хлібних продуктів мало більш повільну тенденцію до зниження. Вважаємо, що ймовірними є уповільнення темпів падіння промислового виробництва та його зростання в подальшому; уповільнення темпів зростання цін на хліб у результаті заходів ресурсозбереження, підвищення рівня рентабельності. При розрахунку індикаторів використовувалися прогнозні кореляційно-регресійні моделі, експертні оцінки, оцінка впливу запропонованих заходів для досягнення показників.

З метою вдосконалення механізму функціонування та розвитку ринку хлібобулочних виробів, пропонуємо:

1) впровадження ринкового механізму ціноутворення на хліб з одночасною сплатою дотацій малозабезпеченим верствам населення; забезпечення прибутковості галузі на рівні 15-20%, що дозволить підприємствам збільшити обсяг обігових коштів та забезпечити сталий розвиток виробництва; сертифікація точок продажу і т. ін;

2) запровадження комплексної програми техніко-технологічного переозброєння підприємств із залученням інвестицій, впровадження інноваційних розробок, залучення до фінансування вітчизняних та західних інвесторів, а також середньо – і довгострокових кредитів, створення для них спеціального режиму роботи;

3) пошук нових ринків збуту в Україні та за кордоном хлібобулочної продукції тривалого зберігання, що дозволить збільшити завантаженість виробничих площ і забезпечити додаткові надходження до бюджету;

4) подальше впровадження систем безпечності та якості харчової продукції, що дозволить наблизитися до європейських стандартів, забезпечити належні умови виробництва та якості продукції;

6) здешевлення процентних ставок за кредитами для закупівлі сировини, технологій та обладнання, забезпечення дієвого механізму відшкодування відсотків за кредитами.

7) забезпечення переважного зростання інфраструктури, порівняно з основним виробництвом, враховуючи досвід провідних європейських країн; точкові інвестиції в інфраструктуру;

8) збільшення капіталовкладень і пошук інвесторів, визначення пріоритетних напрямів інвестування та надання державної підтримки на підставі рейтингових оцінок регіональних ринків та досліджень інвестиційної привабливості підприємств;

9) регулярний моніторинг консолідованих балансів галузей з метою аналізу ліквідності, виявлення «вузьких» місць, обсягів та напрямів фінансових вкладень;

10) введення фінансової звітності щодо виробництва хлібобулочних виробів для підприємств мережевої торгівлі, що виробляють борошняну продукцію, та інших виробників, що знаходяться поза статистичною звітністю;

11) вдосконалення методики калькуляції економічно обґрунтованих цін на регульовані сорти хліба шляхом врахування витрат на маркетинг, ретро-бонусів, міжміських перевезень, страхування та інших витрат, що впливають на собівартість продукції;

12) оприлюднення Державною службою статистики показників споживання домогосподарствами хлібобулочних виробів, врахування обсягів власного випікання хліба населенням;

13) створення рівних умов конкуренції на ринку шляхом забезпечення дотримання всіма виробниками вимог податкового законодавства, офіційної зайнятості найманих працівників, вимог законодавства у сфері безпечності і якості харчових продуктів;

14) впровадження розрахунків за фактом споживання енергоносіїв;

15) організація гуртків якості з метою виявлення вузьких місць;

16) введення планових розрахунків за продукцію торговельних мереж з підприємствами хлібопекарської галузі, що дозволить отримувати постійні фінансові потоки та запобігати ризикам несплати;

17) розробка Комплексної програми вдосконалення логістичної інфраструктури на підставі аналізу логістичної інфраструктури регіонів, яка включає ринок сировини та готової продукції, що підвищить ефективність логістичних потоків;

18) забезпечення ефективної кадрової політики і розробка комплексу заходів для підвищення престижу професії пекаря, удосконалення професійного навчання.

Висновки

Функціонування та розвиток ринку хлібобулочних виробів стримують загрози та ризики, найбільш вагомі з яких - невизначене правове поле, економічна та військово-політична нестабільність, зниження рівня життя населення, зарегульованість цін в умовах інфляційно-девальваційних процесів, низький техніко-технологічний рівень виробництва та відсутність фінансових ресурсів. На основі систематизації ризиків на ринку хлібобулочних виробів, сильних та слабких сторін, можливостей та загроз ринку сформовано основні напрями розвитку ринку хлібобулочних виробів та заходи щодо їх реалізації, що включають інституційні, техніко-технологічні, фінансові, законодавчі та ін. складові. Вважаємо, що стан та ефективність ринку характеризують контрольні показники (індикатори) ринку, наведені у дослідженні. Прогноз розвитку ринку з урахуванням запропонованих заходів враховує несуттєве зростання промислового виробництва хлібобулочних виробів (що змінює стійку тенденцію його падіння впродовж багатьох років), прозорість діяльності всіх учасників ринку, особливо непромислових, подолання економіко-організаційних неузгодженостей у ціновому ланцюгу. Основні напрями конкурентного розвитку ринку включають створення рівних умов для всіх його учасників, посилення прозорості діяльності непромислових виробників, тенденції здорового харчування, ефективний ринковий механізм ціноутворення, налагодження діалогу влади та бізнесу.

Література

1. Васильченко А.Н. Некоторые особенности функционирования рынка хлеба в Украине / А.Н. Васильченко. – Хранение и переработка зерна. – 2013. – №3.
2. Костецька Н.І. Ринок хліба і хлібобулочних виробів України: стан і перспективи розвитку / Н.І. Костецька // Галицький економічний вісник. – 2015. – Т. 48. – № 1. – С. 26–31.
3. Нікішина О. В. Методичні засади критеріальної оцінки та діагностики продовольчих ринків / О. В. Нікішина // Економіка харчової промисловості.– 2010. – № 2. – С. 35-41
4. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / [Пасхавер Б.Й., Шубравська О.В., Молдаван Л.В та ін.]; за ред. Б.Й. Пасхавера. – К: НАН України; Ін-т екон. та прогноз., 2009. – 432 с.
5. Шпичак О. М. Економіко-організаційні неузгодженості взаємовідносин у продуктових ланцюгах в умовах інфляційно-девальваційних процесів: напрями врегулювання / О. М. Шпичак // Економіка АПК. – 2015. – № 6 – С. 85-95.

6. Ємність внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції і продовольства: моногр. / [Шпичак О. М., Лупенко Ю. О., Жук В. М. та ін.]; за ред. О.М. Шпичака. –К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 86 с.
7. Blackwell R. Consumer Behaviour / R. Blackwell, P. Miniard, J. Engel [translated from English by Kolotvyna E., Kruglova-Morozova L]. - [10 ed.]. - St. Petersburg. – Piter, 2007. – 944 p.
8. Tracy M. Food and Agriculture in a Market Economy. An introduction to Theory, Practice and Policy, Editura APS – Agricultural Policy Studies, La Hutte, Bruxells, 1996. – 100 p.
9. Бокій О.В. Ринок хлібобулочних і макаронних виробів: потреби суспільства та потенціал забезпечення / О.В. Бокій, О.В. Коваленко, О.П. Печенога. – К: ННЦ «ІАЕ», 2014. – 96 с.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики. – [Електронний ресурс]. –Режим доступу:[http: www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)